

тництво з МКС – це самостійна процесуальна процедура взаємодії, яка може бути реалізована в різних процесуальних формах.

Отже, на сьогоднішній день механізми міжнародного співробітництва реалізуються як традиційно, так і у трансформованому, змішаному вигляді, що дозволяє вирішувати питання судочинства ефективніше та оперативніше.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс від 13.4.2012. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#top>
2. Степаненко К.В. Поняття, ознаки та види міжнародних судових установ. *Альманах міжнародного права*. Вип. 23. С. 46–54.
3. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#top
4. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#top
5. URL: <http://euroust.europa.eu>
6. Міжнародний кримінальний суд долучився до розслідування воєнних злочинів РФ в Україні. URL: <http://ukrinform.ua/rubric-politics/3467098-miznarodniy-kriminalniy-sud-dolucivsa-do-rozsliduvannia-voennih-zlociniv-rf-v-ukraini.html>
7. Про внесення змін до КПК України та інших законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом: Закон України від 03.05.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2236-20#n13>

Ключові слова: міжнародні судові установи, Міжнародний кримінальний суд, співробітництво у кримінальному процесі, міжнародний трибунал, воєнні злочини.

Key words: international judicial institutions, International Criminal Court, cooperation in criminal proceedings, international tribunal, war crimes.

ПОЖАР ВАДИМ ГЕОРГІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-
розшукової діяльності, кандидат юридичних наук, доцент*

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ У СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Одним з основних елементів правового статусу особи – учасника правовідносин – виступає категорія «правосуб'єктність». Незважаючи на це, серед вчених немає єдиної точки зору щодо того, що саме необхідно під цим розуміти.

Традиційно у теорії права правосуб'єктність розглядається як складна юридична властивість, що є об'єднувальною категорією таких понять як правоздатність, дієздатність та деліктоздатність.

Так, зокрема теоретик права О. Ф. Скакун зазначає, що правосуб'єктність слід визначати як самостійну правову категорію, що існує поряд із правами та обов'язками. Правосуб'єктність відображає правову здатність особи бути носієм прав та обов'язків і становить постійний громадянський статус особи, а не спроможність чи здатність володіння правами. Вона є передумовою набуття суб'єктивних прав. При цьому зміст правосуб'єктності розглядається як певний набір суб'єктивних прав кожної особи [1, с. 535–536]. Як категорію, що становить одну з обов'язкових юридичних передумов правовідносин, можливістю чи здатністю особи бути суб'єктом права з усіма відповідними наслідками розглядають правосуб'єктність О. В. Зайчук та Н. М. Оніщенко. Науковці, не вдаючись до поділу правосуб'єктності фізичних і юридичних осіб, подають структуру правосуб'єктності так: – правоздатність; – дієздатність; – деліктоздатність як здатність відповідати за цивільні правопорушення; – осудність як умова притягнення до кримінальної відповідальності [2, с. 444–445]. У Великому енциклопедичному юридичному словнику за редакцією Ю. С. Шемшученка «правосуб'єктність» визначено як здатність фізичних і юридичних осіб у встановленому порядку бути суб'єктами права, тобто носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Правосуб'єктність фізичних осіб складається з їх правоздатності й дієздатності. В окремих випадках правосуб'єктність включає також деліктоздатність. В юридичних осіб, згідно зі словником, ця здатність виявляється у їх компетенції, сукупності прав і обов'язків, які надаються їм для виконання відповідних функцій. До видів індивідуальної правосуб'єктності віднесено: – загальну – здатність особи бути учасником правових відносин взагалі; – галузеву – здатність особи бути учасником відносин, які регулюються нормами тієї чи іншої галузі права; – спеціальну – здатність суб'єкта бути учасником певного кола правовідносин у межах даної галузі права. Спеціальна правосуб'єктність має такі різновиди: – активну правосуб'єктність, якою наділені носії владних повноважень; – пасивну правосуб'єктність, яка надана підпорядкованим суб'єктам [3, с. 697].

Із цього приводу Ю. О. Пундор слушно зауважує, що правова категорія правосуб'єктності є міжгалузевою, і тому в межах кожної галузі права вона набуває свого особливого змістового відтінку. Саме елементи змісту правосуб'єктності слугують опорою, коли визначають спільні ознаки та розбіжності останньої у різних галузях права [4, с. 62].

Кримінально-процесуальна правосуб'єктність є найвагомішою передумовою наділення суб'єкта кримінального провадження правами та обов'язками. Вона виступає як самостійна правова категорія, що свідчить про правову здатність суб'єкта кримінального провадження мати права і обов'язки, бути їх носієм на будь-якій стадії їх прояву (тобто реалізовувати), а також нести відповідальність за неправомірну реалізацію та виконання. Така характеристика правосуб'єктності

відображає етапи реалізації процесуального статусу суб'єкта провадження, охоплюючи при цьому правоздатність, дієздатність та деліктоздатність.

Кримінально-процесуальна правоздатність формальна, вона лише позначає певного суб'єкта, не розкриваючи змістовних моментів його існування. Складовими елементами такої правоздатності виступають не самі права або обов'язки, а здатності (можливості) бути, виступати суб'єктом кримінально-процесуальних відносин та відповідно, носієм прав і обов'язків.

Кримінально-процесуальна правоздатність представника це визнання правом здатність особи виступати суб'єктом відносин представництва в межах певного кримінального провадження.

Кримінально-процесуальна дієздатність – це юридична здатність особи своїми діями набувати і здійснювати права й обов'язки відповідно до своїх законних інтересів або інтересів інших зацікавлених осіб, через участь у правовідносинах. Дієздатність представника у кримінальному провадженні необхідно розглядати не як формальну властивість суб'єкта права, яка, один раз виникнувши, весь час залишається незмінною і стабільною. Вона являє собою складний правовий стан, який відображає постійно мінливий рівень готовності до виконання різних функцій суб'єкта провадження, що обумовлюється чинним законодавством та певними умовами об'єктивного й суб'єктивного характеру.

Кримінально-процесуальна дієздатність, як і цивільна, може бути обмежена [5, с. 59]. Неповна або обмежена кримінально-процесуальна правосуб'єктність учасників кримінального провадження має місце, коли наявне фактичне обмеження дієздатності особи. Це не позбавляє особу права брати участь у кримінальному провадженні, однак суттєво впливає на її процесуальний статус і вимагає доповнення його дієздатності шляхом представництва. Проте це недопустимо коли мова йде про представника, якій повинен володіти лише повною дієздатністю задля участі у провадженні.

Кримінально-процесуальний закон приділяє значну увагу вимогам, яким повинна відповідати особа, щоб стати представником. Ці вимоги є по суті умовами дієздатності представника. Так, змістовний аналіз норм КПК дає можливість виділити наступні умови: факт досягнення повноліття (ст. 44, 59); факт наявності певного виду родинних зв'язків, визначених законом (ст. 3 та ст. 44, 59); держреєстрація певного органу опіки і піклування або установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний учасник кримінального провадження (ст. 44, 59); факт керівництва юридичною особою або іншої форми уповноваження законом або установчими документами, факт трудових відносин та уповноваження довіреністю певного працівника юридичної особи (ст. 58); факт наявності в особи діючого статусу адвоката (ст. 45, 58); а також факт психічного та фізичного здоров'я.

Якщо виходити з того, що повна дієздатність особи пов'язується насамперед з її психічною та фізичною здатністю усвідомлювати значення процесуальних дій, розуміти і реалізувати свої права, виконувати обов'язки та нести відповідальність за їх невиконання, то така здатність об'єктивно можлива лише за умови досягнення суб'єктом процесу віку фізичної та психічної зрілості, яким є 18 річний вік, а також відсутності у нього психічних чи фізичних вад здоров'я, які можуть ускладнювати або взагалі унеможливити його участь у кримінально-процесуальній діяльності.

Отже, правосуб'єктність представника у кримінальному провадженні вимагає, щоб він був цілком правоздатним та дієздатним. Ця думка знаходить підтвердження у цивільному та адміністративному процесуальному законодавстві (ст. 46, 47, 60 ЦПКУ, ст. 43 КАСУ). На жаль КПК не регламентує такі категорії, що в свою чергу, шкодить його ефективності. Саме тому, вважаємо доцільним розробку уніфікованих дефініцій, які мають відображати всі аспекти цього правового явища та його характерні ознаки, що мають розкривати внутрішній зміст інституту правосуб'єктності взагалі учасників кримінального провадження та окремо представника.

Список використаних джерел:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : підручник. Х. : Еспада, 2006. 776 с.
2. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник; за ред. В. Зайчука, Н. Оніщенка. К. : Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
3. Великий енциклопедичний юридичний словник; за ред. Ю. С. Шемшученка. К. : Юрид. думка, 2007. 992 с.
4. Пундор Ю. О. Про визначення змісту категорії «правосуб'єктність» у теорії права та галузевих теоріях цивільного й господарського права (порівняльноправовий аспект). *Часопис Київського університету права*. 2013. № 1. С. 60–63.
5. Толокольніков С. В. Кримінально-процесуальна правосуб'єктність юридичних осіб. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. № 3(16). С. 59–63.

Ключові слова: правосуб'єктність, правоздатність, дієздатність, представник, учасник кримінального провадження.

Key words: legal personality, legal capacity, act capacity, representative, participant in criminal proceedings.